

Zdroj: eagri.cz

Standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy DZES (GAEC)

Tyto standardy zajišťují zemědělské hospodaření ve shodě s ochranou životního prostředí a jsou součástí Kontroly podmíněnosti (Cross Compliance). Hospodaření v souladu se standardy DZES je jednou z podmínek poskytnutí plné výše přímých podpor, některých podpor Programu rozvoje venkova a některých podpor společné organizace trhu s vínem.

Dodržování standardů "dobrého zemědělského a environmentálního stavu" půdy - DZES (také známých pod zkratkou GAEC anglického označení - *Good Agricultural and Environmental Conditions*) **kontroluje Státní zemědělský intervenční fond (SZIF)**. Delegovaně pro Fond provádí kontrolu DZES 1 (ochranné pásy podél vod) a DZES 3 (ochrana podzemních vod) Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ).

Při kontrole je ověřován aktuální stav v terénu, a to na veškeré zemědělské půdě obhospodařované žadatelem, kterou je žadatel povinen evidovat v LPIS. U dotací týkajících se lesnické problematiky jsou kontrolovány i lesní pozemky uvedené v žádosti o dotaci resp. evidované na žadatele v LPIS. Kontrola je prováděna na základě evidence dílů půdních bloků (LPIS) vytvořené na základě digitálního modelu terénu, s průměrnými sklonitostmi a kódy bonitovaných půdně ekologických jednotek (BPEJ), s podkladem leteckých ortofotografických snímků, popř. katastrálních map.

Od roku 2005 do roku 2009 v České republice platilo 5 standardů DZES (GAEC). Jednotlivé standardy se týkaly:

- Zákazu rušení nebo narušování krajinných prvků (meze, terasy, skupiny dřevin, stromořadí a travnaté údolnice).
- Zákaz pěstování kukuřice, brambor, řepy, bobu setého, sóji ani slunečnice na půdních blocích nebo jejich dílech s průměrnou sklonitostí nad 12°.
- Zapravování kejdy či močůvky na půdních blocích nebo jejich dílech s ornou půdou o průměrné sklonitosti nad 3° do 24 hodin či použití hadicových aplikátorů k jejich aplikaci.
- Zákaz změny kultury travní porost na kulturu orná půda.
- Zákaz pálení rostlinných (bylinných) zbytků na půdních blocích či jejich dílech.

Od roku 2009 do 2014 byly standardy DZES (GAEC) individuálně definovány členskými zeměmi Evropské unie na základě rámce stanoveného v příloze III [nařízení Rady \(ES\) 73/2009](#), jež obsahoval 5 tematických okruhů (eroze půdy, organické složky půdy, struktura půdy, minimální úroveň péče, ochrana vody a hospodaření s ní).

Od 1. ledna 2010 bylo v České republice uplatňováno 10 standardů DZES (GAEC).

Od 1. ledna 2012 přibyl dále DZES (GAEC) č. 11. Tyto standardy pokrývaly všechny výše zmíněné tematické okruhy a v České republice byly definovány [nařízením vlády č. 479/2009 Sb.](#) (Příloha 3). **POZNÁMKA: Tento předpis byl zrušen.**

V roce 2014 došlo k převedení požadavků SMR 2 - ochrana podzemních vod před znečištěním nebezpečnými látkami mezi standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu a zaveden byl ve stejné šíři požadavků DZES (GAEC) 12.

Od roku 2015 v souvislosti s novým programovacím obdobím Společné zemědělské politiky 2014 – 2020 došlo ve podmínkách standardů na základě nových legislativních předpisů k celé řadě změn:

Nadále nejsou v rámci Kontroly podmíněnosti uplatňovány podmínky minimální péče o travní porosty (dříve GAEC 9) a zákazu přeměny kultury travní porost na ornou půdu tzv. rozorání (dříve GAEC 8). Pravidla ochrany trvalých travních porostů jsou pro nové období SZP řešeny v rámci plnění podmínek pro poskytování přímých plateb (greening). Podmínky některých standardů dříve samostatně uváděných jsou sloučeny do jednoho znění standardu DZES, proto dochází ke snížení počtu definovaných standardů na celkový počet sedm. Jedno znění standardu DZES však může obsahovat několik samostatných požadavků. V souvislosti s provedením přeražení samostatných podmínek standardů je změněno jejich označení a přečíslování.

Podmínky pro zachování dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy jsou řešeny v rámci **sedmi standardů**, které se týkají:

1. ochranných pásů podél vodních toků
2. zavlažovacích soustav
3. ochrany podzemních vod před znečištěním
4. **minimálního pokryvu půdy**
5. **minimální úrovně obhospodařování půdy k omezování eroze**
6. **zachování úrovně organických složek půdy, včetně zákazu vypalování strnišť**
7. zachování krajinných prvků a opatření proti invazním druhům rostlin.

Shrnutí informací k podmínkám standardů dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy DZES

23.3.2016

Následující odstavce přináší stručné a přehledné shrnutí podmínek jednotlivých standardů. V příložené tabulce pak najdete přehled podmínek včetně dat a termínů plnění.

DZES 1: Dodržení ochranných pásů podél vodních toků

Podmínky se vztahují na všechny DPB přiléhajících k útvarům povrchových vod.

Standard obsahuje tři požadavky na zachování ochranného pásu podél vodních toků uvnitř i vně zranitelných oblastí: pás nehojené půdy stanovený podle [§ 12 nařízení vlády č. 262/2012 Sb.](#) o šířce nejméně 3 m od břehové čáry; u dílu půdního bloku s průměrnou sklonitostí převyšující 7 stupňů ochranný pás o šířce nejméně 25 m od břehové čáry s tím, že v něm nebudou užita tekutá hnojiva s rychle uvolnitelným dusíkem, a dodržení při aplikaci přípravku na ochranu rostlin stanovenou ochrannou vzdáleností za účelem ochrany vodních organismů od břehové čáry. Záměrem je ochrana vody před znečištěním pocházejícím ze zemědělské činnosti a předcházení možnému vzniku takového znečištění.

Povinnost zabránit vniknutí hnojivých látek do vody vyplývá přímo z [§ 39 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb.](#), o vodách a o změně některých zákonů. Podmínky standardu se vztahují na všechny díly půdních bloků sousedících s útvary povrchových vod (tedy i těch mimo nitrátově zranitelné oblasti).

DZES 2: Povolení pro užívání zavlažovacích soustav

Podmínky se vztahují se na žadatele, kteří využívají technická zařízení k zavlažování, pro jejichž provoz je třeba dodávat elektrickou, mechanickou nebo jinou energii.

Standard obsahuje požadavek na držení povolení k nakládání s vodami pro uživatele technických zařízení k zavlažování. Záměrem je ochrana vody a hospodaření s ní v souladu s platným právním předpisem ([zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů](#) (vodní zákon)). Plnění povinnosti je vztaženo na žadatele, který závlahový systém využívá. Rozsah zaměření standardu je zúžen na zavlažovací soustavy, které se omezují pouze na technická zařízení k zavlažování mimo takových, která využívají pouze spádu vody.

Príslušným vodoprávním úřadem je většinou obecní úřad obce s rozšířenou působností, v některých případech krajský úřad, pověřený obecní úřad nebo újezdní úřad. Vzor žádosti žadatele se specifikací potřebných dokladů je uveden ve [vyhlášce č. 432/2001 Sb.](#), o dokladech žádosti o rozhodnutí nebo vyjádření a o náležitostech povolení, souhlasu a vyjádření vodoprávního úřadu.

DZES 3: Ochrana podzemních vod proti znečištění

Podmínky se vztahují na žadatele, kteří zachází se závadnými látkami.

Standard obsahuje požadavky stanovené [§ 38 a 39 vodního zákona](#) k ochraně povrchových a podzemních vod a životního prostředí při manipulaci, skladování a vypouštění závadných látek. Každý, kdo zachází se závadnými látkami, je povinen učinit přiměřená opatření, aby tyto látky nevnikly do povrchových nebo podzemních vod.

Podmínka je nově doplněna o zákaz přímého vypouštění dle [§ 38 vodního zákona](#). Rozšířen je dále požadavek na technický stav jímek pro tekutá statková hnojiva (močůvka, kejda apod.), kapalná minerální hnojiva (např. DAM 390) a kapalná organická hnojiva (např. digestát), nikoli tedy jen ropných látek ve sjednocené podobě s aktuálně platným požadavkem [PPH 1/8](#).

DZES 4: Minimální pokryv půdy

Podmínky se vztahují na DPB s kulturou standardní orná půda a průměrnou sklonitostí přesahující 5 stupňů.

Standardem jsou stanoveny požadavky pro zachování minimálního pokryvu půdy **na dílu půdního bloku** převyšující 5 stupňů průměrné sklonitosti. Možnosti plnění tohoto standardu jsou definovány tak, aby zajišťovaly pokryv půdy, umožňovaly přípravu půdy pro další plodiny a současně splňovaly podmínky Integrované ochrany rostlin. Zemědělci mohou tento standard plnit **zachováním strniště včetně podmítnutého nebo založením porostu ozimů nebo meziplodin a následně provedení případné jarní orby. Další z možností je provedení podzimní orby v jakékoli zemědělcem zvolené hloubce včetně hluboké orby a ponechání tohoto stavu až do jarního období.** Tato možnost doplňuje samotnou operaci orby o další benefity pro zlepšení stavu půdy, jako je **zapravení hnojiv resp. doplnění organických látek.**

Vzhledem k tomu, že tento standard má za cíl prostřednictvím pokryvu, zejména v mimovegetačním období, zamezit ztrátám půdy a půdní vlhkosti, doporučujeme v případě osetí meziplodin ponechat tento porost minimálně do 15. 2. následujícího roku. Plochy oseté meziplodinami, pokud budou osety ve směskách, je možné také započítat jako plochy v ekologickém zájmu (EFA).

DZES 5: Minimální úroveň obhospodařování půdy k omezování eroze

Podmínky se vztahují na DPB veškeré zemědělské půdy označené v LPIS jako půda silně erozně ohrožená (SEO) nebo mírně erozně ohrožená (MEO).

Standard upravuje podmínky pěstování erozně nebezpečných plodin na mírně a silně erozně ohrožených půdách vymezených v evidenci půdy podle uživatelských vztahů (LPIS). Cílem standardu je ochrana půdy před vodní erozí a předcházení důsledkům eroze například zaplavení nebo zanesení komunikací a dalších staveb splavenou půdou.

Do specifických půdoochranných technologií na MEO plochách byly přidány **dvě nové technologie: pásové zpracování půdy (strip-till)**, kde zemědělec zajistí zpracování půdy v pásích ve směru vysévané plodiny, jehož plošný podíl nepřesáhne více než 25 % plochy pozemku **a pěstování kukuřice s šířkou řádku do 45 cm bezorebným způsobem**, kde zemědělec zajistí vysetí kukuřice s šířkou řádku do 45 cm.

DZES 6: Zachování úrovně organických složek půdy, včetně zákazu vypalování strnišť

Podmínky zákazu pálení se vztahují na veškerou zemědělskou půdu.

Podmínky pro zachování organické hmoty v půdě se vztahují na DPB s druhem kultury orná půda.

Standardem je stanoven zákaz pálení bylinných zbytků a jsou stanoveny podmínky pro aplikaci hnojiv pro zachování úrovně organických složek v půdě. Důvod zákazu vypalování je ochrana živočichů a půdních organismů a využití biomasy jiným způsobem než neproduktivním spálením. Vypalování porostu je také přímo zakázáno zákonem o požární ochraně, zákonem o odpadech a zákonem o ovzduší.

Seznam plodin zlepšujících kvalitu půdy a zásobení následné plodiny dusíkem (dusík vázících plodin) je shodný pro využití v rámci podmínek tzv. greeningu pro poskytování přímých plateb ([§ 18 NV č. 50/2015 Sb.](#), o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům a o změně některých souvisejících nařízení vlády). Jedná se o tyto plodiny: **cizrna, čočka, fazol, hrách, peluška, jetel, komonice, lupina, sója, štírovník, vojtěška, úročník, vikev, bob, vičenec, čičorka, hrachor, jestřabina, kozinec, pískavice, ptačí noha nebo tolíce.**

Pozn.: zahrnuty jsou všechny druhy rodu tolíce, **tedy i tolíce vojtěška.**

V rámci tohoto standardu **lze aplikovat jako tuhé organické hnojivo i kompost**, který má pozitivní vliv na fyzikální půdní vlastnosti – zlepšuje drobovitou strukturu, zvyšuje provzdušnění a pórovitost půdy a zlepšuje schopnost retence fyziologicky využitelné vody pro rostliny a infiltraci vody půdou. Aplikováním kompostu na zemědělskou půdu je proto zpravidla dosahováno vyšší rostlinné produkce.

DZES 7: Zachování krajinných prvků, ořez stromů a opatření proti invazivním druhům rostlin

Podmínky se vztahují na krajinné prvky stanovené [nařízením vlády č. 307/2014 Sb.](#), o stanovení podrobností evidence využití půdy podle užitelských vztahů, dřevinnou vegetaci a regulaci invazivních rostlin netýkavka žláznatá a bolševník velkolepý.

Standard stanoví taková opatření, která přispějí k ochraně a zachování stanovených krajinných prvků a druhu zemědělské kultury rybník, včetně zákazu řezu křovin a stromů v období hnízdění a odchovu mláďat resp. ve vegetačním období (31. 3. – 1. 11.) a zabrání

šíření nežádoucích invazních rostlin na zemědělskou půdu a snížení zásoby jejich semen v půdním fondu.

Krajinnými prvky, u který je sledováno, zda nejsou v souvislosti se zemědělskou činností poškozovány nebo rušeny, jsou: mez, terasa, travnatá údolnice, skupina dřevin, stromořadí, solitérní dřeviny, příkop, druh zemědělské kultury rybník a mokřad.

Od roku 2016 je ke krajinným prvkům nově zařazen mokřad, kterým se rozumí samostatný útvar neliniového typu s minimální výměrou 100 m², sloužící k zajištění retence vody v krajině s cílem udržovat přirozené podmínky pro život vodních a mokřadních ekosystémů podle [§ 2 odst. 2 písm. i\) zákona č. 114/1992 Sb.](#), o ochraně přírody a krajiny. Krajinný prvek mokřad může být evidován na ploše půdního bloku podle [§ 3a odst. 9 písm. a\)](#) a [§ 3a odst. 10 zákona o zemědělství](#).

Krajinné prvky stanovené k ochraně podmínkami DZES se považují za krajinné prvky, které lze vyhradit jako plochu využívanou v ekologickém zájmu (EFA). Více informací naleznete v [nařízení vlády č. 50/2015 Sb.](#), o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům a o změně některých souvisejících nařízení vlády a v [Metodické příručce pro přímé platby](#) pro rok 2016.

Mezi invazivní druhy rostlin, jejichž regulace je v rámci kontrol podmíněnosti požadována, patří netýkavka žláznatá a bolševník velkolepý. Vzhledem k tomu, že bolševník kvete již při výšce 30 cm, doporučujeme pro zvýšení účinnosti regulace, provádět regulaci kvetoucích a časně odkvetlých rostlin před jejich vysemeněním a v případě mechanického zásahu následně odstranění (spálení) částí odstraněných rostlin. Bolševník velkolepý kvete v období červen až srpen.